

S E R G H E I M E D V E D E V

ÎNTOARCEREA LEVIATANULUI RUS

Cultura violenței și obsesia imperialismului

Traducere din limba engleză de Alina Popescu

Prefață de Cosmin Popa

Cuprins

<i>Prefață: O necesară introducere la ediția românească</i>	
a unei cărți remarcabile scrisă de un rus lucid	5
<i>Cuvânt-înainte la ediția în limba engleză (2018).....</i>	25
<i>Cuvânt-înainte la ediția în limba română.....</i>	31

PARTEA I: RĂZBOIUL PENTRU SPAȚIU

<i>Teritoriu suveran...și fără șosele</i>	39
<i>Fumul Patriei-Mamă</i>	43
<i>Sfânta gheață</i>	48
<i>Crimeea ca teritoriu al subconștientului</i>	54
<i>Solo de tobe</i>	60
<i>Jihad în Donețk</i>	64
<i>Un Biriuliovo global</i>	73
<i>Seduși de geopolitică</i>	78
<i>Profesia: invadator</i>	84
<i>X și 0</i>	91
<i>Războiul cu Pokémon</i>	97
<i>Firewall-ul Kremlinului</i>	103
<i>O suveranitate plină de găuri</i>	111

PARTEA A II-A: RĂZBOIUL SIMBOLURILOR

<i>Rezerva de vânătoare a statului</i>	121
<i>Drumul de elită...spre moarte</i>	127

<i>Odă câinilor lui Șuvalov</i>	133
<i>Mania rachetelor</i>	138
<i>Invazia tancurilor</i>	142
Un Woodstock pe dos	143
Un copil al secolului XX	144
Un Tiananmen rusesc	146
<i>Furnizori de amenințări</i>	148
<i>Churchill a născocit totul</i>	154
<i>Un gangster cu rachete</i>	158
<i>Procesiunea cu torțe</i>	166
<i>Schizofrenia olimpică</i>	170
<i>Jocul derbedeilor</i>	175
<i>Suveranul din mahalaua Sankt Petersburgului</i>	181
<i>Putinism și chestiuni de lingvistică</i>	186
<i>Războiul avatarurilor</i>	191

PARTEA A III-A: RĂZBOIUL PENTRU CORP

<i>Igiena punitivă</i>	201
<i>Corpul regelui</i>	206
<i>Prezervativul ca semn de protest</i>	213
<i>Protocoalele Înțelepților Sodomei</i>	217
<i>Testul homofobiei</i>	223
<i>Concursul „Miss Închisoare”</i>	227
<i>Ruperea „Tăcerii mieilor”</i>	231
<i>Politica trupului feminin</i>	238
<i>Un 4X4 ca material didactic</i>	243
<i>Un potlatch rusesc</i>	248
<i>Recviem pentru Roquefort</i>	253
<i>Țara copiilor abandonati</i>	258
<i>Amputarea conștiinței</i>	263
<i>Eșecul „Operațiunii Soci”</i>	268

PARTEA A IV-a: RĂZBOIUL PENTRU MEMORIE

<i>Revizionism isteric</i>	281
<i>Vacanța de 5 martie</i>	286
<i>Oblomovul și Ștolțul puterii sovietice</i>	290
<i>Un urs de om</i>	295
<i>Maidan la Moscova</i>	299
<i>O sărbătoare fără lacrimi</i>	305
<i>Valsul cekiștilor din Urali</i>	314
<i>Întoarcerea fantomelor</i>	320
<i>Nimicirea titanilor</i>	330
<i>Resentimentul rusesc</i>	335
<i>Ucrainomania</i>	335
<i>Revolta sclavilor</i>	336
<i>Resentimentul lui Putin</i>	340
<i>Ofensații și insultații</i>	345
<i>Marșul perdanților</i>	346
<i>Revoluția florilor</i>	351
<i>Cui i-e frică de Svetlana Aleksievici?</i>	357
<i>Nürnbergul lui Denis Karagodin</i>	365
<i>Bătălia de pe râul Iset</i>	372
<i>Ziua Constituției</i>	381
<i>Glosar și abrevieri</i>	391

Drumul de elită... spre moarte

Pe Kutuzovski Prospekt a avut loc o nouă recoltă sângeroasă. În noaptea de 2 spre 3 octombrie 2015, în partea cea mai lată a uriașului bulevard moscovit, acolo unde el se intersectează cu al treilea inel, s-au petrecut, aproape simultan, două accidente. Întâi, șoferul unui BMW X5, care zbura, pur și simplu, pe mijlocul drumului, a pierdut controlul volanului, a traversat banda centrală și a intrat într-un Range Rover și un Porsche Cayenne, care veneau din sens opus. Ulterior, un 4x4, circulând cu viteză mare, a intrat cu toată forța în ambuteiajul creat de primul eveniment. În urma celor două accidente, doi șoferi și-au pierdut viața, trei persoane au fost transportate la spital cu răni grave și alte trei au suferit răni ușoare. Martorii au spus că o mulțime de șoferi și-au părăsit mașinile și au dat fuga să se uite la vehiculele în flăcări, împiedicând în felul acesta ambulanțele să ajungă la locul accidentului.

Cu doi ani înainte, în decembrie 2013, influentul vicepremier al Daghestanului (o republică rusă din Munții Caucaz), Gadji Mahaciov, își pierduse viața în exact același loc. Gonind pe banda centrală, Mercedesul lui GL 4x4, în care avea soția și cei trei copii, a agățat muchia unuia dintre blocurile de plastic ce înconjurau niște lucrări de reparații, s-a răsucit în direcția de circulație și a

lovit un microbuz. În accident au murit trei oameni și alți șase au fost răniți. Iar în noaptea de 8 noiembrie 2014, la doar jumătate de kilometru distanță, un BMW M5, care se deplasa cu peste 200 km/h, a traversat și el banda centrală și a lovit un taxi, ucigând șoferul și pasagera. Cu același prilej, au murit cinci oameni și alți șase au fost răniți.

Pomelnicul accidentelor de pe Kutuzovski e fără sfârșit. Potrivit statisticilor, atât oficiale, cât și neoficiale, este artera cu cel mai mare potențial pentru accidente din întreaga capitală. Doar în 2011 s-au înregistrat acolo 86 de accidente soldate cu 14 morți și 96 de răniți. Există felurite legende urbane care încearcă să explice fenomenul, de la existența unei zone geopatogene în acel punct sau a unei anomalii magnetice până la așa-numita „teorie a cimitirului”, care spune că în anii '50, când se construia uriașa arteră, s-au distrus în acest scop mai multe cimitire aflate dincolo de granițele orașului, iar că acum, morții rămași fără odihnă se răzbună pe cei vii.

Am crescut în vecinătatea acestor locuri și țin minte că, jucându-mă cu prietenii în șanțul care acum găzduiește al treilea inel, găseam mereu pietre cu un scris indescifrabil pe ele. Abia mai târziu, când cercetam hărți vechi ale Moscovei, am înțeles că erau pietre de mormânt de la cimitirul evreiesc aflat odinioară în acele locuri. Pe drum spre școală însă mai vedeam și altceva. Din curțile micilor blocuri în stil arhitectural stalinist, ieșeau mașini oficiale negre, Ceaika sau Volga, cu perdelețele de la geamul din spate trase. În ele se aflau membrii nomenclaturii Partidului Comunist care locuiau pe Kutuzovski, aflați în drum spre serviciu. În blocul cu numărul 26 de pe Kutuzovski Prospekt au locuit doi secretari generali ai Comitetului Central al Partidului Comunist din Uniunea Sovietică: întâi Leonid Brejnev, apoi succesorul lui, Iuri Andropov. La vremea respectivă doar ghicisem asta,

mulțumită zvonurilor care circulau, dar și tipilor în haine identice, care tropăiau de zor, așteptând în curte. Astăzi însă te ajută plăcuțele comemorative pe care stă scris numele lor.

Iată de ce am o teorie personală despre decesele de pe Kutuzovski – teoria „drumului de elită”. Aceasta este denumirea oficială a șoselelor care unesc Kremlinul cu vestul Moscovei, între acestea Autostrada Rubliov, Kutuzovski Prospekt și strada Novii Arbat. Diviziile de poliție rutieră care acționează acolo poartă și ele aceeași denumire: Secția de Elită a Batalionului de Elită de pe Drumul de Elită. Nu știu dacă și angajații au grade speciale – „maior de elită” ori „colonel de elită” – însă, cu siguranță, au impresia că joacă un rol special în slujba statului. În realitate, aceasta este cea mai importantă șosea a țării și nu este acolo pentru uzul publicului, ci pentru ca liderii să aibă parte de o trecere lină de la pinii din Barviha (imediat lângă Moscova, alegerea bolșevicilor în anii '30) la centrele de putere: Casa Albă (sediul guvernului Rusiei), *Ohotnîi Riad* (Duma de Stat), Piața Veche (Administrația Prezidențială) și Kremlinul. Iată de ce pe drumul ăsta nu vei întâlni camioane, nici semafoare, nici echipaje de poliție cu radare pentru vitezomani. Și tot de aceea există o bandă centrală pentru mașinile conducătorilor și niciun separator – principala cauză a coliziunilor frontale și a deceselor.

Banda centrală de pe Kutuzovski Prospekt este unul dintre principalele simboluri și instituții ale puterii din „bâlciiu deșertăciunilor” moscovit. Aici afli câte parale faci; totul atârână de numărul tău de înmatriculare și de permisul de elită. Polițiștii de la Circulație Rutieră, aleși pe sprânceană, nu sunt acolo pentru siguranța deplasării, ci pentru a se asigura că ierarhia statului merge nestingherită pe banda centrală. Mașini Ford Focus cu numere de înmatriculare din seriile eKX și xKX (FSO-ul și FSB-ul) se deplasează pe banda asta în liniște și fără supărări; pe ea lunecă

limuzine importante, cu numere aMP și aMM (înalți oficiali din poliție) și aMO (primarul Moscovei); trec ca fulgerul Mercedesuri clasa G 4x4, cu numere din seriile „comerciale” oOO și kKK, transportând bancheri și gărzile lor de corp; și, din când în când, mai trece-n zbor și câte un Mercedes cu geamuri fumurii, având codul regional 95 (număr de Cecenia). Agentul supraveghează cu ochi de vultur traficul de pe banda centrală, salută conducerea, le face semn să treacă acelora pe care rangul îi îndrituiește s-o folosească și-i oprește pe toți ceilalți, pentru a controla ce hram poartă și să verifice dacă au avut, sau nu, impertinența de a încălca regulile de circulație.

Banda privilegiată ilustrează verticala puterii transformată în servilism orizontal. Ea e vechea Rusie a claselor sociale, iar tabelul rangurilor ei e scris cu literele plăcuțelor de înmatriculare ale elitelor. E feudalismul rusesc în toată splendoarea lui¹. E ca în Parisul veacului al XVII-lea, în care grupuri de călăreți cu torțe se năpusteau pe străzi, însoțind nobile trăsuri, răsturnând tărăboanțele negustorilor și lipindu-i de ziduri pe trecători – „Faceți loc, trece Regele!”. Din acele vremuri, Franța a trecut prin Iluminism, revoluție, executarea monarhului, Codul napoleonian și cinci republici. Sistemul de clase a fost abolit și s-a stabilit că toți sunt egali în fața legii. Inclusiv a legii circulației rutiere. În Rusia, pe de altă parte, veacul al XVII-lea continuă de parcă vremurile noi n-ar fi existat, nici dreptul la viață, proprietate și justiție. Și modul în care te deplasezi e determinat exclusiv de treapta socială pe care te situezi și de apropierea față de persoana suveranului.

¹ În 1722, Petru cel Mare a introdus tabelul rangurilor, care delimita cu mare atenție statutul celor din armată, din guvern și de la curte. Epoca feudală a luat efectiv sfârșit abia odată cu eliberarea iobagilor, în 1861 (n. a.).

Când se deplasează conducerea pe Kutuzovski Prospekt, nu doar banda centrală se închide, ci se suspendă tot traficul. Uriașul bulevard îngheață într-un ritual de curte ce durează o oră și jumătate, iar coloana de mașini se scurge pe latura greșită a drumului, sub privirile tăcute ale oamenilor prinși în ambuteiaj: șefii răbdători, aflați pe o treaptă mai jos; ambulanțele cu girofarurile albastre aprinse; și prostimea, în mașinile ei. Odată, într-o vară, m-am săturat până-n gât să aștept pe banda stângă, am oprit motorul și am coborât din mașină, drept pe banda centrală. La orizont se zărea un roi de girofaruri colorate. Iar la trecerea coloanei oficiale, am căzut în genunchi și mi-am făcut o cruce mare, ca la Muntele Athos¹. Gestul larg mi-a adus câteva claxoane de aprobare și semne cu degetul mare din partea tovarășilor de suferință. Fapt este că Kutuzovski Prospekt dezvăluie întreaga realitate medievală în care trăiește monarhia petrolului din țara noastră, ipocrizia și disprețul ei față de lege și față de omul obișnuit. Aici, caii-putere înmulțiți de putere și bani îngăduie orice exces. Aici, dreptul celui puternic de a încălca legea e dus la extrem, consfințit de girofaruri și permise de elită. Și toate sunt protejate de un departament special al poliției.

Dar permisivitatea aceasta se infiltrează și-n straturile inferioare ale societății, mulți încep să meargă cu viteze de 100, 120 sau chiar 150 km/h, profitând de lățimea benzilor, asfaltul perfect neted și absența aproape completă a oricărui control al vitezei. Iar vlăstarele bogătașilor consideră de datoria lor să gonească noaptea, pe Kutuzovski, cu viteze de peste 200 km/h, motocicliștii depășind 250 km/h. Ce începe ca o procesiune impresionantă pe banda centrală, a șefului, cu girofaruri albastre fulgerând,

¹ Asta trebuiau să facă țărani în trecutul țarist, atunci când trecea pe lângă ei trăsură țarului (n. a.).

sfârșește cu curse nocturne pe acest prestigios bulevard și cu accidente de circulație înfiorătoare.

Cândva, în viitor, se va sădi iarbă pe banda centrală de pe Kutuzovski Prospekt și se va face o separatoare, de-a lungul căreia se vor instala camere de măsurat viteza. Atunci, omul va putea trece cu mașina pe lângă ferestrele sclipitoare și fațadele impresionante, fără a se mai teme pentru viața lui. Toate acestea se vor petrece însă într-o altă Rusie, una paralelă și mai omenoasă. Până atunci, drumul elitelor, construit nu pentru oameni, ci pentru cei puternici care le populează lumea, va continua să mutilizeze și să ucidă, prefăcând puterea și petrolul în moarte, în acest model nemilos de fidel al statului rus.

Odă câinilor lui Șuvalov

Dacă Igor Ivanovici Șuvalov n-ar exista, el ar trebui inventat. Cu numele lui, care-l face să pară conte, și castelul său din Austria; cu apartamentul londonez de pe Whitehall, în fostul sediu al MI6, și cu moșia familiei, aflată pe locul unde-și avea casa de la țară ideologul-șef al regimului sovietic, Mihail Suslov; cu un Rolls-Royce de un milion de dolari și cu perechea de Corgi (rasa preferată a Reginei!), pe care-i duce la expoziții canine din lumea-ntreagă, în avionul său personal. Omul este o întrupare ambulantă a cultului cargo², produsul distilat al tranziției postsovietice.

Ocazional, proiectul Șuvalov pare un soi de provocare de PR, o bombă cu ceas sub fundul autorităților, o Maria Antoaneta rusă a vremurilor noastre, cu a sa celebră replică: „Atunci să mănânce cozonac!”, un catalizator al mâniei poporului. În realitate,

¹ Suverana Marii Britanii, Elisabeta a II-a (n. red.).

² Sistem de credințe religioase specific societăților relativ subdezvoltate, caracterizat de ritualuri pentru aducerea unor bunuri moderne de către o societate mai avansată tehnologic. Ele au fost prima oară descrise în Melanezia, după contactul cu civilizația vest-europeană. Numele îi vine de la credința născută în Melanezia, conform căreia îndeplinirea unor acte rituale, cum ar fi construirea unei piste de aterizare, va duce la apariția bogăției materiale, mai cu seamă a mult-doritelor produse vestice (cargo), adusă de avioanele occidentale (n. a.).

lucrurile nu stau câtuși de puțin așa. Nu va izbucni nicio revoluție, nu vor cădea capete, și-n locul mâniei poporul, avem postări hazlii pe internet. Darea în vileag a dimensiunilor corupției, făcută de politicianul Aleksei Navalnîi, e înghițită cu totul de nisipurile mișcătoare ale societății ruse, deopotrivă cinică și apatică, respectând mai mult forța și puterea decât legea și moralitatea. Poantele și caricaturile despre câinii lui Șuvalov sunt postate și distribuite pe Facebook de sute de mii de oameni, în vreme ce restul țării asistă cu indiferență, sub imperiul fatalei zicători populare: „Face așa fiindcă poate”.

După cum observa comentatorul politic Vladimir Ghelman, situația e șocant de diferită de campania „lupta contra privilegiului”, dusă în epoca sovietică târzie. Acesta a fost unul dintre principalele sloganuri ale perestroikăi. Comentatorii politici cereau o întoarcere la modestia impusă de norma leninistă membrilor Partidului Comunist și chiar a circulat, sub formă de zvon, povestea apocrifă conform căreia Boris Elțin mergea la serviciu cu troleibuzul, în vremea când era prim-secretar al Comitetului de Partid al orașului Moscova. Unde au dispărut toate astea? De ce nu reacționează societatea la informații despre corupție și despre excesele demnitarilor statului? Ghelman vorbește de oboseală și apatie – dacă te mână dracu’, mergi, că n-ai încotro. „Experiența eșuată a luptei împotriva privilegiilor, din vremea reformei *perestroika*, și evenimentele ulterioare, la care publicul rus (cu rare excepții) doar a asistat, i-a convins pe ruși că a protesta împotriva conducerii autoritare e deopotrivă inutil și, cine știe, primejdios”.

Pe de altă parte, există un vast contract social intitulat „Toată lumea fură”. Corupția dovedită, uzul și abuzul de articole de lux, vizibile în mod flagrant la elitele politice și economice, dă oamenilor de la toate nivelurile societății permisiunea de a se comporta la fel. Când se uită în sus, oamenii simt că au dreptul moral

de a-și ascunde veniturile, de a da și a primi mită și de a se întinde mai mult decât le îngăduie plapuma. Exemplul mai-marilor țării creează în societate o atmosferă de „totul este permis”. Dacă vicepremierul își poate plimba câinii cu avioane private, de ce n-ar lua toată conducerea regiunii Volgograd avionul până în Toscana, ca să petreacă acolo de ziua guvernatorului Bojenov? Dacă o mașină cu girofar poate să meargă ca vântul turbat pe banda centrală, de ce un șofer obișnuit n-ar evita traficul, conducând pe banda de urgență?

Dar în afară de tradiționala acoperire între diversele straturi ale societății, este și un motiv mai profund pentru care stilul ostentativ de viață al lui Șuvalov nu doar că nu discreditează regimul, ci, în fapt, îl legitimează. În Rusia, puterea se întemeiază nu pe alegeri, ci pe forță, pe eficiența simbolică a celui care stăpânește discursul. Excesul este esențial pentru legitimarea puterii: o chel-făneală trasă iobagilor în văzul lumii, lux orbitor, dispreț față de lege și normele morale.

În această cheie, toate exemplele de etalare ostentativă a averii – palatele lui Putin; ceasul Breguet, de 30 000 de dolari, al patriarhului Kiril; câinii lui Șuvalov într-un avion personal; și leii de la grădina zoologică privată a liderului cecen, Ramzan Kadîrov – se interpretează ca atribute ale puterii patriarhale și importante argumente în ierarhia de stat. Și singurii care protestează împotriva lor sunt utilizatorii de Facebook și alți câțiva cetățeni activi. Majoritatea le acceptă în tăcere, drept caracteristici specifice domnilor și stăpânilor lor. Ca simbol deosebit de eficient, cățeii Corgi într-un avion privat nu doar că nu-și compromit stăpânul, ci îi scot în evidență dreptul la putere și poziția în sistem.

Esența erei moderne din evoluția societății ruse poate fi definită ca elita conducătoare separată irevocabil de „popor”. Elita nu mai e demult interesată să creeze impresia de bună-cuviință;

din contră, membrii ei și-au transformat privilegiile și hachițele în normă. Toate proiectele grandioase – de la Jocurile Olimpice de Iarnă și Cupa Mondială de Fotbal la trenuri de mare viteză și îmbunătățiri aduse străzilor din Moscova, toate desfășurate concomitent cu demantelarea infrastructurii sociale și cu disprețul față de omul obișnuit, ce caracterizează afirmațiile înaltei conduceri – toate vorbesc despre pierderea definitivă a solidarității sociale și despre catastrofa stratificare a societății ruse, ca unul dintre principalele rezultate ale contrareformelor lui Putin.

În cei o sută de ani scurși de la Revoluția din 1917, Rusia s-a străduit să creeze o societate modernă, clădită pe principiile solidarității, egalității și contractului social (chiar dacă, din multe puncte de vedere, acestea au fost doar scopuri declarative, în URSS dictând privilegiul statutului social). De la începutul secolului al XXI-lea, se înregistrează însă un val masiv al demodernizării puterii, a societății, a economiei și a conștiinței de masă. Rezultatul este că Rusia se îndepărtează de birocrăția modernă și de statul oligarhic al capitalismului timpuriu, apropiindu-se în schimb de conducerea feudală, aristocratică, de o nobilime care și-a obținut titlul în schimbul serviciului prestat monarhului, ca pe vremea nașului statului rus, țarul Ivan al IV-lea cel Groaznic. Iar Igor Șuvalov, cu manierele sale aristocratice atent construite, impune o modă politică, chiar dacă una de inspirație britanică – de la cățeii Corgi regali la casa din Whitehall.

Dacă vom continua să ne dăm de-a berbeleacul pe scara istoriei, o să trecem apoi de la epoca nobilimii în serviciul țarului la epoca nobilimii patrimoniale. Nu a fost o coincidență că, în 2012, politologul Evgheni Mincenko a identificat al doilea deceniu al secolului acesta drept „etapa dinastică” a evoluției sistemului, în care elita conducătoare își dezvoltă dorința de a crea o aristocrație ereditară, ca să poată transfera prin moștenire proprietatea

dobândită. Numai dreptul nobilimii patrimoniale îi poate oferi elitei garanții împotriva următoarei redistribuiri a proprietății (care se va produce în mod inevitabil, odată cu schimbarea puterii) și totodată stabilitate și continuitate într-o epocă de războaie, terorism și sancțiuni.

Pentru toate astea va fi nevoie de legi noi, titluri și drepturi ereditare, un regim juridic special pentru noua nobilime, imunitate în fața legii, garanții că viața și proprietatea privată îi sunt inviolabile, secretizarea informațiilor despre ea. Și se pare că un statut special devine esențial și pentru animalele domnilor și stăpânilor, la fel ca-n Evul Mediu, când țăranul care ridica mâna la câinele stăpânului era osândit la moarte. Iar dacă acum un secol, poetul Serghei Esenin putea scrie un mesaj emoționant câinelui lui Vasili Kacealov, un legendar actor al Teatrului Artelor, atunci poezii epocii noi sunt cu atât mai îndreptățiți să compună o odă câinilor lui Șuvalov. În fond, aceștia sunt un simbol și un model de urmat în Rusia modernă.